

Xi Jinping er ikke Mao

Notat - oktober 2021

Arne Jon Isachsen
**Centre for Monetary
Economics (CME)**

For Xi Jinping vil Mao forbli en “helgen” man ikke skal gå nærmere etter i sømmene. Nysgjerrighet på fortiden må vike for bevaring av makten for fremtiden.

Høsten 2012 tok Xi Jinping over som generalsekretær i Det kinesiske kommunistpartiet (CCP). Han etterfulgte Hu Jintao som hadde sittet sin tilmålte tid på ti år. Samtidig ble Xi utnevnt som sjef for Den sentrale militærkommisjonen (CMC). Den påfølgende våren ble Xi Jinping valgt til president for Folkerepublikken Kina.

Deng Xiaoping, Kina ubestridte leder fra 1978 til 1992, hadde bare innehatt én av disse tre posisjonene – nemlig som leder av Militærkommisjonen. Hans personlige autoritet gjorde ham likevel til Kinas ubestridte sterke mann frem til tidlig på 1990-tallet. Men personlig autoritet er det ikke alle gitt å ha. For å sikre at lederskapet i Kina hvilte stabilt hos én mann – en kvinne på toppen i Kina ligger nok et stykke frem i tiden – besluttet Deng at hans etterfølger Jiang Zemin skulle inneha alle tre posisjonene; generalsekretær i Partiet, president for Kina og sjef for Militærkommisjonen.

Demokrati med kinesiske kjennetegn som Deng sørget for ...

For å sikre at ingen ny Mao skulle se dagens lys – det vil si en allmektig hersker som ikke vet å begrense sin maktutøvelse – sørget Deng for at vervet som landets president, som man velges til for fem år, bare kunne fornyes én gang. Gitt at alle de tre topposisjonene skulle samles på én hånd, sa det seg selv at stillingen som Kinas øverste leder måtte være en åremålsstilling.

To ganger fem år ble altså den tilmålte tiden.

Om man med demokrati forstår et ryddig skifte av landets øverste ledelse, kan man si at Deng ved dette regelverket sørget for en form for demokrati – med kinesiske kjennetegn. Ryddig skifte av den politiske ledelsen hvert tiende år.

Slik gikk det da også i 2002, da Hu Jintao overtok for Jiang Zemin. Dog med et lite skår i gleden. Jiang holdt fast på posisjonen som leder for Militærkommisjonen et par år ekstra. I september 2004 falt brikkene på plass. Da tok Hu Jintao over lederskapet i Militærkommisjonen også. Generalene satt pris på det. Kjekt å vite at man har én – og bare én – person på toppen å forholde seg til.

Smertefritt overlot Hu Jintao alle de tre topposisjonene til Xi Jinping.

Ti år senere – i 2012 – fungerte demokrati med kinesiske kjennetegn slik Deng hadde lagt til rette for. Smertefritt overlot Hu Jintao alle de tre topposisjonene til Xi Jinping.

Men, skulle det vise seg, Xi Jinping var mye hardere i klypa enn man hadde tenkt seg. Litt på linje med hva Russland erfarte i år 2000 – da pengefolkene og de etablerte makthaverne satset på Putin som ny president, i troen på at han, et relativt ubeskrevet blad, skulle være lett å veilede og å styre – var det mange i det øverste

politiske sjiktet i Kina som hadde tilsvarende forestilling om Xi.

... har Xi Jinping avskaffet

Å skulle gjenskape tidligere tiders ærefulle posisjon for Midtens rike – hvilket er Xi Jinpings drøm – er en tidkrevende prosess. Xi Jinping er hellig overbevist om at CCP må lede an i denne prosessen – med ham selv trygt ved roret.

For å sikre en slik utvikling måtte Folketkongressen (NPC) oppheve paragrafen i loven som sier at man bare kan gjenvelges én gang som landets president. I mars 2018 opphevet Folketkongressen denne paragrafen. Demokrati med kinesiske kjennetegn var dermed en saga blott. Veien ligger nå åpen for at Xi Jinping kan fortsette som Kinas sterke mann utover de ti årene som loven tidligere satte som begrensning. Deng Xiaoping har trolig rotert kraftig i graven.

Ved at demokrati med kinesiske kjennetegn nå er borte, fremstår en ny type usikkerhet. Hvem skal ta over når Xi Jinping en gang gir seg? Og hvordan vil prosessen arte seg? Fredfylt overgang av makten etter veietablerte retningslinjer er vel å håpe på for mye?

Konfucius på vei tilbake

Under Kulturrevolusjonen (1966-1976) stod kampen mot “de fire gamle” sentralt. Mao ville nedkjempe gamle vaner, gamle ideer, gamle kulturer og gamle tradisjoner.

Slikt tankegods var antiproletært. Det hadde bidratt til å forgifte tankene og ledet til utbytting og grov undertrykkelse i tusenvis av år. Konfucius var sentral i kampen mot “de fire gamle”.

Qufu heter byen der Konfucius og hans slekt er begravet. Gjennom mer enn to tusen år rådet freden her. Alt fra invasjon av mongoler til bondeopprør gikk Qufu forbi i stillhet. “Qufu exceptionalism” kalte man det. Den status Konfucius’ lære hadde fått under Han-dynastiet der keiser Han Wudi erklærte sitt rike som en Konfusiansk stat, hadde vært beskyttelse god nok.¹

Kinas tradisjon for brutale bondeopprør preget også Kulturrevolusjonen.

I en relativt fersk doktoravhandling fra University of Maryland viser Zehao Zhou² at ødeleggelsene av Konfucius’ gravsted ikke bare skyldtes herjingene som Mao hadde oppfordret rødegardistene til. Lokale bønder i tusenvis var også med på opptøyene.

Det hadde sammenheng med utbredt sult og nød som Maos to prosjekter – Det store spranget fremover, og kollektiviseringen av jordbruket – hadde ført med seg.

¹ <https://totallyhistory.com/confucianism-during-the-han-dynasty/>

² https://drum.lib.umd.edu/bitstream/handle/1903/12285/Zhou_umd_0117E_12730.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Høsten 1966 var det smalhans for mange. Når Qufus bønder så muligheten til å skaffe mat på bordet ved å plyndre gravstedet til Konfucius og hans slekt, trengte de ingen oppfordring utenfra. Tusenvis av mennesker mistet livet i de voldelige sammenstøtene som fulgte. Kulturrevolusjonen var således også preget av Kinas tradisjon for brutale bondeopprør.

Xi Jinping tar Konfucius til inntekt for egen politikk. Den vekten Konfucius legger på *orden, lydighet, harmoni og moderasjon* passer godt inn i Xis prosjekt.

Ved å gi god plass til Konfucius i sin historie om Midtens rike, trekker Xi trådene langt bakover. Det er et viktig element i hans "China Dream" der gjenreisningen av fordums glans står sentralt.

Xi legger vekt på at det er en lineær utvikling i Kina – ikke gjentatte sykler – der alt peker frem mot Kinas nye storhetstid.

"Bestefar Xi Jinping" som han kalles i bøkene for de minste, vil barna vel.

Også hans forgjengere, Jiang og Hu, visste å verdsette Konfucius. Å studere kinesisk historie og den gamle vismannens rolle, sto sentralt i arbeidet med å gjøre Kina mer kinesisk igjen, etter anarkiet under Mao.

Kritikk av Mao er helt utelukket

Samtidig som Xi trekker Konfucius frem i lyset igjen, vokter han seg vel for å kritisere Mao for rødegardistenes vandalisering av Qufu i 1966.

Mer generelt, for Xi er det helt sentralt ikke å kritisere Mao – grunnleggeren av det moderne Kina. Det kan nemlig bane veien for kritikk og misnøye med forhold i dagens Kina.

"Historisk nihilisme" kaller Xi oppgjøret Nikita Khrusjtsjov tok med Stalin i 1956. Det var et alvorlig feilgrep. Verre ble det med Mikhail Gorbatsjovs perestrojka og glasnost. Nå ble det fritt frem å kritisere Partiet. At Gorbatsjov ikke ville sette inn militæret høsten 1989 da Berlinmuren ble revet, eller to år senere, da sovjetrepublikken Litauen på egen hånd meldte seg ut av unionen, var to gedigne tabber. Mener Xi. Som ikke har ikke annet enn forakt til overs for de sovjetiske lederne fra den gang.

"Se på oss", kunne Xi si, og pekt på hvordan Deng Xiaoping lot tanksene rulle inn på Den himmelsk freds plass den 4. juni 1989. For på brutalt vis å knuse et opprør anført av studenter som forlangte innføring av demokrati, kamp mot korrupsjon og slutt på høy inflasjon.

Det er måten trusler mot regimet skal møtes på. For Xi Jinping vil Mao forbli en "helgen" man ikke skal gå nærmere etter i

sømmene. For da vil glorien lett kunne falme. Nysgjerrighet på fortiden må vike for bevaring av makten for fremtiden. Prisen man betaler er uteblivelse av en oppriktig søken etter sannhet. Men det er vel noe totalitære regimer til alle tider har levd med.

Xi Jinping er ikke Mao

Den som vil ha tak i den politiske filosofien til dagens toppleder i Kina, må lese "Xi Jinping Thought on Socialism with Chinese Characteristics for a New Era". Dette verket, som ofte forkortes til "Xi Jinping Thought", er inkorporert i konstitusjonen for CCP, og også referert til i grunnloven.

I ferske lærebøker som nå tas i bruk i skolen – helt ned til seksårsalderen – er Xi Jinping Thought viet stor plass. "Bestefar Xi Jinping" som han kalles i bøkene for de minste, vil barna vel. Men man forventer at de oppfører seg som Xi vil.

Xi Jinping fremstår som den ubestridte autoritet på alle områder. I motsetning til Maos kulturrevolusjon vil Xi ha ro og orden i rekkene. Kontroll på det hele. Og forventer lydighet fra alle. Som det heter i en artikkel i *The Economist*:

"Mao encouraged the young to attack their teachers. He egged on fanatical Red Guards as they destroyed ancient temples. In contrast, Mr Xi wants the young ... to listen to teachers talk about 5,000 years of glorious Chinese culture... It is not for ordinary citizens to... debate what Mr Xi personally believes. Like children heeding a teacher or an elder, it is their role to obey."³

Bedre med elever som adlyder sine lærere – gitt at de formidler den rette lære – enn med elever som angriper dem. Og som i neste omgang gjør som Xi Jinping vil.

8. oktober 2021

Home Page: <http://home.bi.no/fag87025>

---

³ Se artikkelen "Xi Jinpings Thought, for children" i *The Economist* September 4th 2021, <https://www.economist.com/china/2021/09/02/xi-jinping-thought-for-children>